

ŽENEVA: NOVE GRAĐANSKE HUMANITARNE INICIJATIVE PROTIV MINA

Mine predstavljaju veliku opasnost. Polažu se u zemlju tijekom oružanih sukoba, gdje ostaju i nakon njihova završetka. Mine ne razlikuju svoj žrtave po dobi, spolu, vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti. Često je dovoljna vrlo mala težina da aktivira protupješačku minu (PPM) ili onu protutenkovsku (PTM). Posljedice aktiviranja mine su trajne, protežu se od lakših ozljeda, amputacije pojedinog dijela tijela do onih najtežih – smrti. Druga važna realnost postojanja miniranog teritorija unutar neke zajednice je nemogućnost iskorištavanja prirodnih i ekonomskih resursa na miniranom zemljištu.

U smislu zaštite civila i uopće zabrane mina u Otawi, Kanada, je u prosincu 1997. potpisana *Konvencija o zabrani protupješačkih mina (The Mine Ban Treaty, MBT)*. *Konvenciju* je do danas potpisalo više od stotrideset zemalja, a više od polovice potpisnica ju je i ratificiralo. MBT uključuje zabranu proizvodnje, skladištenja, korištenja, izvoza/uvoza, transporta PPM-a za zemlje potpisnice.

Naglasak je kao što se i vidi na “državama” kao korisnicama mina i one se kao takve navode u Konvenciji.

No, jesu li države, državna vojska ili policija jedini trenutni, ili možda i potencijalni korisnici mina?

Recentni podaci govore o činjenici da u svijetu ima više ne-državnih aktera nego samih država. Većina njih je u tijeku oružanog sukoba, odnosno velika većina sukoba današnjice uključuje ne-državne, protu-državne ili bez-državne aktere koji su izvan državne kontrole. Danas se PPM mogu naći u gotovo svakom oružanom sukobu među naoružanjem ne-državnih grupa. U nekim zemljama ne-državni akteri koriste PPM u oružanim sukobima u većoj mjeri nego li same države. Oružani sukobi internog karaktera u više od trideset zemalja govore u prilog činjenici da međudržavna zabrana mina sama po sebi nije dovoljna da zaustavi proizvodnju, trgovinu, transfer, skladištenje i upotrebu istih. Čest je slučaj da vlada neke države ne želi potpisati MBT sve dok ne-državni akteri koriste mine u međusobnim sukobima. U nekim slučajevima pobunjenici preuzimaju vlast u državi, formiraju vladu i to je još jedan od razloga više za njihovo uključivanje u opću zabranu mina. To nije pitanje podrške ili opravdanja ciljeva za koje se bore. To je humanitarno pitanje. Farmer koji nagazi na minu u polju ne pita se je li ga je njen postavljač oslobađao ili ugnjetavao. Naravno, u ovaj je proces bitno uključiti i same države koje su u tijeku internog sukoba, jer su i same važan dio ovog procesa.

Konvencija o zabrani mina (MBT) iz 1997. godine, obvezuje države potpisnice. Postoji, doduše, jedna referenca u *Konvenciji* koja se odnosi na ne-državne pojedince ili grupe, a odnosi se na obavezu da “svaka država-stranka treba poduzeti sve zakonske, administrativne i druge mjere, uključujući i upotrebu kaznenih sankcija da spriječi i potisne bilo kakvu aktivnost koja je zabranjena u *Konvenciji* koju bi provodili pojedinci

ili bi se on vršila na teritoriju pod njenom (državnom) jurisdikcijom ili kontrolom“ (članak 9). Drugim riječima, ne-državne grupe, premda nisu stranka u *Konvenciji*, jesu subjekt u odnosu na provođenje iste od strana država potpisnica. Ova činjenica pridonosi ozbiljnim moralnim i praktičnim problemima u situacijama pobune protiv tiranskih i represivnih država (kao što je i potvrđeno u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima*) jer kada dođe do oružanih sukoba koji uključuju i upotrebu mina, provođenje *Konvencije* postaje problematično. U ovakvim slučajevima zakon oružanog sukoba i međunarodno humanitarno pravo koji se odnose direktno na ne-državne aktere mogu i trebaju biti primijenjeni s autoritetom od strane ljudi i zajednica koje su ugrožene minama, kao i od strane same međunarodne zajednice. Ne-državni borci u narodno-oslobodilačkim borbama i u oružanim sukobima nemeđunarodnog karaktera također su obvezani odredbama međunarodnog humanitarnog prava u posebnim *Protokolima I i II* iz 1977. godine koji su dodatak *Ženevskim konvencijama* iz 1949. godine. Tamo gdje se MBT iz 1997. godine ne obraća izravno ne-državnim akterima, *Protokoli* iz 1977. godine to čine.

Ova saznanja učinila su evidentnim da kampanju protiv PPM koja je usmjerena samo na države treba nadopuniti kampanjom usmjerenom prema ne-državnim akterima. Poziv na akciju u ovom smislu stigao je iz ugroženih zajednica sa svih kontinenta, mnogih vlada, Međunarodnog Crvenog križa i Polumjeseca i iz ICBLa. Značajno je naglasiti da se povećava broj ne-državnih oružanih grupa koje se slažu da treba započeti dijalog o minskom problemu, kako međusobno, tako i sa zajednicama u zonama oružanih sukoba.

U Ženevi, Švicarska, od 24. do 25. ožujka ove godine, sastali su se predstavnici naoružanih opozicijskih grupa, promatrači vlada i članovi kampanja protiv mina sa stručnjacima na polju međunarodnog humanitarnog prava, kako bi započeli proces dijaloga koji bi imao za svrhu uključivanje ne-državnih naoružanih organizacija u zabranu korištenja mina.

Nevladine organizacije iz Kanade, Kolumbije, Filipina, Švicarske, Velike Britanije i Zimbabwea koje se bave problemima mina i članice su Međunarodne kampanje za zabranu mina (ICBL) organizirale su konferenciju pod nazivom "Uključivanje ne-državnih aktera u zabranu mina" (*Engaging Non-State Actors in a Landmine Ban*). Tako su se u jednoj prostoriji osim uobičajenih sudionika minskih konferencija, kao što su predstavnici vlada i nevladinih organizacija, među njima našli i pripadnici ne-državnih oružanih grupa. Prisutni su bili između ostalih, i Sudanska narodna oslobodilačka vojska (SPLA) iz sjeverne Afrike, Kurdska radnička partija (PKK) u zapadnoj Aziji, Filipinski Moro islamski oslobodilački front (MILF) i Revolucionarna proleterska vojska (RPA), Polisario iz zapadne Sahare, te ostali uključeni u unutar-državne sukobe u Evropi i Latinskoj Americi kako bi diskutirali o daljnjoj internacionalizaciji zabrane korištenja mina.

Šest protuminskih kampanja koje su i organizirale ovu konferenciju prepoznale su potrebu za uključivanjem i obvezivanjem *svih* sudionika u oružanom sukobu, vjerujući da pobunjeničke grupe imaju važnu ulogu u efikasnoj i uspješnoj zabrani ovog pod-

muklog i nehumanog oružja. Konferenciju je otvorila i jedna od organizatorica, prof. Miriam Coronel Ferrer iz filipinske kampanje za zabranu mina, ističući da "ne-državni akteri moraju biti uključeni jer su dio minske jednadžbe. Oni su dio problema i oni su dio rješenja".

Govornici su istaknuli važnost uključivanja pobunjenika u operacije razminiranja, od lociranja mina/minskih polja do uklanjanja istih. Naveden je primjer operacije *Save innocent lives*, organizacije za razminiranje koja djeluje u sjevernom Sudanu, koja je postigla zavidan uspjeh pri čišćenju i obnavljanju 2,2 milijuna kvadratnih metara mina- ma kontaminiranog teritorija, po mapama koje im je dala SPLA.

Jedan od osnivača ICBLa i sam deminer, Rae McGrath, naglasio je i veliku potrebu za domaćim odnosno lokalnim deminerima, koji često dolaze iz pobunjeničkih redova, poznaju teren i lokacije mina te su od velike pomoći pri samom procesu razminiranja.

U nastavku Konferencije predstavnici opozicijskih grupa kao što su Talibani, Polisario, SPLA, MILF, PKK, RPA govorili su o trenutačnoj situaciji s minama u područjima iz kojih dolaze. Gotovo svi govornici naglasili su potrebu za kvalitetnim i učinkovitim *mine awareness* programima, razminiranjem područja zagađenog minama i uopće ohrabivanjem svih strana u sukobu u smislu reagiranja na problem mina. Bivši članovi sada već rasformirane OVK sugerirali su u ohrabrujućem smislu, buntovničkim pokretima širom svijeta da ozbiljno promisle o totalnom odricanju uporabe mina.

Pravni stručnjaci su u svojim izlaganjima istraživali mogućnosti uvođenja inovacija u međunarodno humanitarno pravo i ljudska prava, kao i u *Konvenciju o zabrani mina* koje bi tako omogućile ne-državnim oružanim grupama da se obvežu kroz unilateralne deklaracije. Razgovaralo se i o nekim drugim mehanizmima za obvezivanje ovih ne-državnih oružanih grupa, kao što su razvoj Kodeksa ponašanja (*Codes of conduct*), uspostavljanje zona bez mina (*landmine-free zones*) i uključivanje protu-minskih klauzula u sporazume o prekidu vatre ili mirovne sporazume. U *Konvenciju o zabrani mina* iz 1997. godine, amandmani će se moći unositi tek 2004. godine. Vrijeme za akciju i uključivanje ne-državnih aktera u rješenje minskog problema je upravo sada. To je i jedan od razloga osnivanja novog pravnog mehanizma pod nazivom *Geneva Call* (*l'Appel de Geneve*) koja je simbolično registrirana na dan 1. siječnja 2000. godine, kao nova humanitarna inicijativa na pragu novog milenija. *Geneva Call*, međunarodna nevladina organizacija, registrirana u Švicarskoj, formirana je od strane nekoliko anti-minskih kampanja iz različitih dijelova svijeta s namjerom da zaprima uručene potpisane zabrane mina od strane ne-državnih aktera, odnosno njihovih predstavnika. Dokument *Geneva Calla* sa ženevskim vlastima kao čuvarima ovog mehanizma, služio bi kao osnova za poziv ne-državnih aktera na odgovornost u slučaju ne poštivanja zabrane mina.

Zapovjednik SPLA dodao je na zatvaranju konferencije kako je iskustvo sretanja licem u lice s vladama, civilnim društvom i ostalim naoružanim grupama ojačalo njegov osjećaj opće humanosti. "Strah u nama slomljen je. Ovaj je događaj vrlo pozitivan

korak naprijed u svijetskom pokretu za uklanjanje patnji koje uzrokuje ovo ubojito sredstvo koje ne pravi razliku među svojim žrtvama," rekao je.

Potpisnici ovih redaka bila je izuzetna čast prisustvovati ovoj konferenciji. Susret s predstavnicima pojedinih oružanih grupa, diskusija i rad rame uz rame s njima na ovoj konferenciji „visokog rizika“ bilo je neopisivo i vrijedno iskustvo. Mnoge predrasude prema njima, ako ih je netko od prisutnih i imao, nestale su. Kao što sam već ranije naglasila, ova inicijativa ne ulazi u područje opravdanja ciljeva za koje se ti ljudi bore ili borbe kao takve. Naglasak je na humanosti i uključivanju ne-državnih aktera u totalnu zabranu mina. Mine su oružje siromašnih i najčešće sakate i ubijaju upravo siromašne. Upravo zato sve strane u oružanom sukobu moraju biti uključene u ovaj proces. Humanost prije svega, u kretanju prema društvu oslobođenom od mina. To je najmanje što možemo učiniti za mir, ljudsku zajednicu te civilno društvo u cjelini – jer sukoba i ratova je uvijek bilo, a po svemu sudeći bit će ih i ubuduće.

Nina Glavina

ZAGREB: HRVATSKA I PARTNERSTVO ZA MIR

Nakon demokratskih promjena i intenzivnog djelovanja novoizabranih vlasti na unutarnjepolitičkoj i vanjskopolitičkoj sceni da Hrvatska čim prije izađe iz svojevrsne međunarodne izolacije, Hrvatska sve više postaje subjektom međunarodnih odnosa, čije ponašanje se prati, procjenjuje i adekvatno vrednuje. Nedavni ulazak u Partnerstvo za mir, intenzivni pregovori glede ulaska u Svjetsku trgovačku organizaciju, postepeno približavanje Europskoj uniji, najznačajniji su primjeri.

Neposredno nakon primanja Hrvatske u Partnerstvo za mir (PfP), Hrvatska udruga za međunarodne studije (HUMS) organizirala je na Fakultetu političkih znanosti 5. 6. 2000., znanstveno-stručni skup pod nazivom "Hrvatska i Partnerstvo za mir". Cilj skupa, kako su u uvodnim izlaganjima naglasili dr. Vlatko Mileta i dr. Siniša Tatalović, bio je pojasniti gospodarske, političke i vojne aspekte tog za Hrvatsku izuzetno značajnog i dugo priželjkivanog događaja. Na skupu su, pored djelatnika FPZ-a, govorili i predstavnici Ministarstva obrane te dr. Anton Grizold s Fakulteta za društvene znanosti u Ljubljani.

Dr. Grizold je govorio o potrebi stvaranja nove sigurnosne arhitekture u Europi, iz koje Jugoistočna Europa, usprkos svih današnjih problema i novih izazova sigurnosti, ne može i neće biti izuzeta. Stoga je za zemlje tog turbulentnog rubnog dijela europskog kontinenta približavanje NATO-voj strukturi i čvršće uključivanje u europski sustav obrane prioritetan cilj i objektivna datost. Govoreći o konkretnim slovenskim iskustvima, vezano uz dosadašnje sudjelovanje u PfP, dr. Grizold je rekao da, unatoč podijeljenog slovenskog javnog mnijenja za i protivu ključivanja i poštivanja svih obveza koje proizilaze iz sudjelovanja u radu PfP i budućeg članstva u Alijansi, male zemlje poput Slovenije moraju raditi na svom bržem i bezbolnijem uključivanju u euroatlantske integracije.

General Anton Tus naglasio je važnost hrvatskog približavanja NATO-u i vrijednosti koje to približavanje može imati u budućnosti. S obzirom na svoj geostrateški položaj, Hrvatska je zainteresirana za dobre odnose sa svim svojim susjedima te postizanje mira i stabilnosti šire regije Jugoistočne Europe, koja već danas predstavlja spojnicu SAD-a i razvijene Europe s područjem Centralne Azije, Kavkaza, Kaspijskog bazena, prostora bogatog naftom, zemnim plinom i ostalim prirodnim bogatstvima.

O samoj organizaciji PfP, načinu njezinog funkcioniranja i programima pomoći koje može ponuditi Hrvatskoj, govorio je dr. Vlatko Cvrtila s FPZ-a. Naglasio je prednosti koje Hrvatska dobiva članstvom u PfP-u – civilni nadzor nad oružanim snagama, transparentnost vojnog budžeta, poštivanje općeprihvaćenih humanitarnih prava.

Mr. Lidija Čehulić (FPZ) pojasnila je zašto Clintonova administracija nije ranije prihvaćala hrvatsko članstvo u PfP, te napomenula da isti zahtjevi američke politike: povratak izbjeglih i prognanih, suradnja s Haškim tribunalom i poštivanje Daytonskog

sporazuma, što znači teritorijalnog suvereniteta i integriteta neovisne Bosne i Hercegovine, vrijede i danas, te o njima nova hrvatska vlast, usprkos svih već iskazanih otpora na unutarnjepolitičkoj sceni, mora voditi računa.

Organiziranje ovog skupa potvrdilo je potrebu i korist zajedničkog civilno-vojnog pristupa, te pokazalo da Hrvatska ima potrebit stručan, znanstveni kadar koji može i želi adekvatno pratiti i davati potrebne smjernice bržeg hrvatskog integriranja u euroatlantsku strukturu.

Lidija Čehulić

ZAGREB: ZAKLJUČCI I. KONVENCIJE OBOLJELIH HRVATSKIH BRANITELJA

U organizaciji *Udruge hrvatskih branitelja liječenih od PTSP-a*, u Zagrebu je 02.03.2000. u muzeju Mimara, održana *Prva Konvencija oboljelih hrvatskih branitelja*. Na konvenciji je sudjelovalo preko 350 delegata iz cijele Hrvatske, predstavnici Sabora, Vlade i udruga proisteklih iz Domovinskog rata.

Organizatori konvencije su kao razloge njenog održavanja istakli ugrožavanje i nepoštivanje temeljnih ustavnih načela o jednakim pravima građana Republike Hrvatske, naročito u pogledu razlikovanja statusa oboljelih i ranjenih hrvatskih branitelja, kao i nepoštivanje mišljenja medicinske i pravne struke u kreiranju i provođenju zakonskih normi.

Predstavnici vlasti su u cijelosti podržali i prihvatili prijedloge izmjena zakonskih propisa koji diskriminiraju oboljele hrvatske branitelje.

Konvencija je donijela sljedeće zaključke koje prosljeđuje nadležnim institucijama zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti:

1. Traži se hitno ***izjednačavanje prava svih vojnih invalida Domovinskog rata*** sukladno postojećem zakonu, bez obzira jesu li taj status stekli s osnova oboljenja ili ranjavanja, posebice u svjetlu činjenice da posljedice bolesti mogu biti kudikamo teže i dugotrajnije negoli posljedice ranjavanja. Također, traži se hitno ***ukidanje svih zakonskih rokova*** unutar kojih se bolest mora pojaviti da bi bila priznata kao posljedica Domovinskog rata, obzirom da moderna medicina poznaje cijeli niz bolesti (ne samo psihičkih!) koje se mogu pojaviti van rokova definiranih postojećim zakonima. U tom smislu treba hitno pristupiti izmjenama Zakona o pravima hrvatskih branitelja i Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida Domovinskog rata.
2. Traži se ***ukidanje participacije*** za sve lijekove i medicinske usluge za hrvatske branitelje čija je bolest posljedica Domovinskog rata. Također, traži se hitno sprovođenje ***ispitivanja zdravstvenog statusa*** hrvatskih branitelja sa znanstvenih osnova, posebice u svjetlu činjenice da rezultati svjetskih istraživanja pokazuju kako su ratni veterani pod povećanim rizikom razvoja mnogobrojnih bolesti. Nadalje, s obzirom na kronični tok ovih oboljenja, te relativno mladu životnu dob hrvatskih branitelja, za očekivati je da će se, sa starenjem ove populacije, njihovo zdravstveno stanje pogoršati. Stoga je potrebno već sada razmotriti mogućnost osnivanja ***posebnog bolničkog centra*** za sve hrvatske branitelje.
3. Potrebno je ***požuriti sve predmete*** oboljelih branitelja koji se nalaze u postupku Upravnog suda, odnosno Povjerenstva za reviziju, a čije rješavanje često traje i duže od 18 mjeseci, posebice u svjetlu činjenice da ovako dugi rok čekanja i neizvjesnosti ima izrazito negativne psihološke posljedice za hrvatske branitelje.

4. Potrebno je hitno ***pristupiti reorganizaciji*** postojećeg sustava psiho-socijalne pomoći za hrvatske branitelje, i to tako da se ovaj sustav, s obzirom na sve veći porast raznih drugih oboljenja u branitelja sa PTSP-ijem, veže uz već postojeći sustav primarne zdravstvene zaštite. Unutar ove reorganizacije naglasak treba dati na prevenciju suicida među hrvatskim braniteljima, te na zbrinjavanje posljedica traume u obiteljima branitelja oboljelih od PTSP-a koje, po svojem učinku, mogu biti teže od primarnog PTSP-a.

(R.I.)